

Semestrální práce **FUNKCE VÝTVARNÉHO UMĚNÍ OD POLOVINY 20. STOLETÍ PO** **SOUČASNOST**

FUNKCE UMĚNÍ – HESLO:

Termín funkce pochází z latinského slova „functio“, které značí úkon, výkon, činnost či konání. V umění vede umělecké dílo k jeho účinku a spočívá v jeho účelnosti. Ve výtvarném umění pak funkce vychází z potřeb společnosti. Tyto potřeby jsou různé: praktické a duchovní, základní a vedlejší. Dílo, ač vzniká za jediným účelem, má funkci hned několik, proto se umění vyznačuje polyfunkčností. Ta se vyskytuje zejména u architektury, dále pak v zobrazujících umění (funkce reprezentativní, politická, pamětní). V množství funkcí se nachází smysl umění a zjevuje se jeho podstata, jíž jsou funkce vyjadřování, zobrazování a estetického formování. Protože funkce uzpůsobuje dílo k účelu, tvůrce má na paměti jednu funkci, kterou chápe jako hlavní, organizující (funkce seberealizace, liturgická). Vedlejší funkce jsou pak přítomny pouze v konkrétních situacích (léčebná, reklamní). V průběhu dějin se funkce mění. Ty, jež byly původně zamýšlené, ztrácí význam a zanikají, na druhé straně ale vznikají funkce nové. Můžeme také hovořit o funkčních úrovních – funkce biologické, psychologické, sociální a ekonomické, nebo o estetických principech – princip distance, uspořádání, funkčnosti. Zkoumání funkcí nám pomáhá k pochopení společenské podmíněnosti díla.

FUNKCE UMĚNÍ OD POLOVINY 20. STOLETÍ PO SOUČASNOST

Funkce, jíž se věnuje nejvíce pozornosti

Výtvarné umění má celou řadu funkcí. Od funkce sebevyjádření přes funkci terapeutickou až po funkci reklamní. Popsat či definovat všechny je úkol vskutku nemožný, neb jejich počet se pohybuje kolem stovky. Tyto funkce jsou (stejně jako umění samo) vázány na společnost, a tak jako ona se vyvíjí a mění, vyvíjí a mění se i funkce umění.

Ta funkce, jíž se od poloviny 20. století věnuje nejvíce pozornosti, je funkce estetická. Těžko bychom hledali ožehavější téma. Žijeme v době komercializace, sériovosti, v době ovládané hodnotami finančními, v době technické reprodukovatelnosti, kde si umělec snaží vydobýt své místo. Vytratila se nám estetická funkce z umění nadobro?

Funkce estetická

Estetické funkci bývá často kladen největší důraz neboť pomocí této funkce dílo uspokojuje estetické potřeby člověka a je předmětem zálibení, aniž by mělo nějaký praktický kontext. A právě tato vlastnost, díky níž by měl člověk být naplněn libostí, se od poloviny 20. století radikálně mění. Na začátku 60. let vidíme, jak abstraktní expresionismus, u něž je estetická funkce (či vlastně estetika samotná) bytostně důležitá, ustupuje. Ustupuje novému hnutí, jež nezanechávalo estetice a její funkci žádný prostor. Tento nový směr je ovlivněn charakteristickým rysem pro celé 20. století – věci, umění i život se stávají zbožím. Vše by mělo být užitečné, praktické a finančně dostupné, mělo by odpovídat většinovému vkusu a vyrábět se sériově. Kvalitata se přeměňuje v kvantitu a s tím se vytrácí jedinečnost. Přitažlivost těchto předmětů je pomíjivá, což je nezbytné k tomu, aby si spotřebitel pořídil předmět nový a tím výroba nadále rostla. Reagují na to přirozeně umělci. Pop-art demonstruje, že umělec ztratil svou vládu nad estetickou tvorbou. Nyní je to zboží, které sytí moderního člověka svou estetickou funkcí. A je to samo zboží, samotná sériovost, která se do umění promítá. Příkladem nám může posloužit výstava z roku 1964, kdy Andy Warhol vystavil své

krabice Brillo jako umělecký předmět. Zda jsou či nejsou Warholovy krabice uměleckým dílem, neboť jejich estetická funkce je přeci stejná, jako u stovky dalších krabic brillo, je důkazem, jak velkou proměnou estetická funkce umění prošla. Nemůžeme však říci, že by již nadále nebyla žádoucí. Neustále má své pevné místo mezi důvody, proč v nás umění probouzí pocit potěšení a proč preferujeme jedno umělecké dílo nad druhým. Právě to může být i příčina, proč je Warholova krabice uměleckým dílem neboť její design, navržený Jamesem Harveyem, v nás onen pocit potěšení vzbuzuje. Nicméně není pochyb o tom, že je zde estetická funkce potlačena.

V moderním umění můžeme dále spatřit jakousi snahu o to, aby umělecké dílo ani neneslo žádnou známku libosti. Snahu o to, aby v nás potěšení nevyvolávalo, aby neplnilo svou estetickou funkci, alespoň ne její vnější stránku. Jako by přitažlivost byla něco nedobrého, důkazem něčeho nekvalitního, jako by v sobě nesla závan komerčnosti, již se chtějí umělci vyhnout. Za to může právě ona přístupnost umění velkému množství lidí díky masovým médiím a všudypřítomné reklamní propagandy. Disonance, jako reakce na komercializaci, byla proto oblíbenou ambicí umění minulého století. Od poloviny 90. let se však sami umělci snaží najít jiné využití estetické funkce. Hledají vnitřní význam. Mohli bychom ho najít v tom, že přitažlivost díla, jeho estetická funkce, je částí jeho významu, jako je tomu u *Elegií pro Španělskou republiku* od Motherwella.

Moderní umění

V moderním umění tedy musíme připustit vnitřní estetickou funkci umění. Musíme znát kontext a význam uměleckého díla, abychom ho mohli pochopit a plně ocenit. Pak se nám zjeví i jeho estetická stránka. Sama estetická funkce tedy prošla velkou změnou, stejně jako umění samo. Opět šlo ruku v ruce s vývojem společnosti, ať už ji parodovalo či vyzdvihovalo. Estetická funkce nevymizela z umění, hledá však jiné cesty k zapůsobení na člověka a k vtáhnutí všech jeho smyslů do uměleckého díla.

Použitá literatura:

Kulka, Jiří. *Psychologie umění*. Praha: Grada, 2008.

Blažíček, Oldřich Jakub. Kropáček, Jiří. *Slovník pojmů z dějin umění: názvosloví a tvarosloví architektury, sochařství, malby a užitého umění*. Praha: Odeon, 1991.

Eco, Umberto. *Dějiny krásy*. Praha: Argo, 2005.

Danto, Arthur Coleman. *Zneužitie krásy: estetika a pojem umenia*. Bratislava: Kalligram, 2008.